

Vsi na kolo!

Borut Batagelj: *Celjski peloton: Etape razvoja cestnega kolesarstva v Celju*. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2023. 60 strani.

Če smo poleg nogometa, ki je po zaslugi Katanca in Keka postal ena pomembnejših slovenskih športnih panog, še nedavno »prisegali« na slovensko smučanje (ki je sicer še zmeraj visoko na prioritetni lestvici povprečnega Slovenca), je dandanes eden vodilnih slovenskih športov zagotovo tudi kolesarstvo. Po izjemnih uspehih naših (a ne zgolj dveh) kolesarskih asov se je tehtnica močno nagnila v smer tega (bolj ali manj poletnega) športa. Kolesarstvo se je sicer pri nas pričelo popularizirati kot ljudski šport že na prelomu 70. in 80. let prejšnjega stoletja, ko so z rekreacijskimi akcijami Trim in sloganom »Vsi na kolo za zdravo telo!« pričeli spodbujati mlado in staro h kolesarjenju, po drugi strani pa so na več koncih organizirali prve maratone in preko tega navdušili športne zanesenjake, da so kupili kolo in začeli vrteti pedala. Kolesarski šport je sicer krut in zahteven, a neglede na to so se tudi slovenski tekmovalci vse od 80. let naprej lahko pohvalili s kakšnim (večjim ali manjšim) uspehom in s tem kazali na svojo prisotnost tudi v mednarodni areni. Dandanes, po dobrih 40. letih, pa je zgodba vseeno malce drugačna. Kolesarstvo se je dodobra zasedrilo med Slovence in veliki uspehi si sledijo že vse od prve slovenske etapne zmage na francoski »pentli« leta 2017, letošnji izven serijski uspeh, ko je Sloveniji kot četrti državi uspelo osvojiti vse tri tritedenske dirke v eni sezoni, pa je še toliko bolj globalno odmeven.

Kakorkoli, če sta bila osrednja centra slovenskega (športnega) kolesarstva (po drugi svetovni vojni) Ljubljana in Novo mesto, je potrebno vseeno poudariti, da je bilo kolesarstvo »živo« tudi drugje na Slovenskem. Rog in Krka sta bila sicer zaslužna za največ (tudi mednarodnih) uspehov, toda le-teh nikakor ne gre spregledati tudi na »periferiji«. In to je na nek način tudi poanta zadnje monografije odličnega zgodovinarja športa dr. Boruta Batagelja, da na jedrnat in strnjen način predstavi zgodovino kolesarstva v Celju, ki sicer nikoli ni ravno spadal

med največje kolesarske centre v Sloveniji. Knjiga, ki jo je leta 2023 izdal Zgodovinski arhiv Celje, ni obsežen in podroben pregled celjske kolesarske zgodovine (obsega 60 strani), a v njej avtor vseeno izpostavlja bistvene točke iz skoraj 140 letne bogate celjske kolesarske zgodovine. Naslov pravzaprav simbolizira kolesarski časovni vlak, ki razkriva značilnosti, vezane na začetke kolesarjenja in kolesarskega turizma, v poglavjih, ki sledijo, pa se osredotoča predvsem na razvoj množičnega, rekreativnega in tekmovalnega cestnega kolesarstva v Celju. Avtorjevo spretno povezovanje zgodovinskih podatkov z osebnimi zgodbami in anekdotami daje delu dodaten pečat.

Knjiga je sicer nadgradnja razstave, ki jo je avtor pripravil leta 2022. Določene vsebine so Celjane in naključne obiskovalce mesta prvič seznanjale s kolesarsko zgodovino že pred nekdanjo celjsko Nemško hišo, avtor pa je v knjigi, ki temelji na bogatem in skrbno izbranem slikovnem gradivu, vsebino razdelil na več poglavij, jih dodelal oziroma dodal nova, ki so bila na razstavi izpuščena ali pa manj podrobno predstavljena. Tako je v delu najti poglavje o dirki po Sloveniji, prav tako je v knjigi

na novo odkrit marsikateri detajl, kot npr. portret »kolesarja« iz začetka 20. stoletja, kjer gre za znane (tedaj prvega) slovenskega spodnještajerskega politika in celjskega odvetnika Ivana Dečka (hrani NUK). Dečko je bil tudi član Kluba slovenskih kolesarjev v Celju, ki je v procesu nacionalne emancipacije na prelomu stoletij slovenstvo v Celju krepil tudi skozi kolesarjenje.

Slovensko kolesarstvo je bilo v zadnjem desetletju bivše države (poleg smučanja) zagotovo šport, ki so mu Slovenci lahko brez oklevanja nadeli povsem slovensko lice. Slovenska nacionalna identiteta se namreč ni utrjevala le ob »avstrijskem« kolesarstvu pred več kot stoletjem, pač pa se je krepila tudi v izdihljajih druge Jugoslavije skozi (športno) kolesarstvo, ki je bilo v ostalih delih države manj razvito (oziroma manj uspešno). Ta proces se je s slovensko osamosvojitvijo sicer končal, slovensko kolesarstvo pa je stopilo na »samostojno« pot, ki je pripeljala do točke, ko ga že stereotipno označuje mo za slovenski nacionalni šport.

Monografija, ki odstira nov segment (športnega) življenja v mestu ob Savinji, ni zgolj doprinos k zgodovini športa (ali k že tako bogati celjski zgodovini), pač pa tudi pomemben prispevek k razumevanju kulture kolesarjenja in kolesarstva v Sloveniji. Knjiga namreč ob nizanju podatkov prinaša še vpoglede v socialno zgodovino športa, področje, ki je avtorja vodilo že pri njegovi prvi monografiji o socialni zgodovini smučanja. Ob tem delo poudarja tudi pomen lokalne skupnosti in njenega vpliva na razvoj športa, prav tako pa kaže tudi na ohranjanje določene tradicije, s katero se meščani na koncu tudi zmeraj identificirajo.

Skratka, ljubitelji kolesarstva kakor tudi »policni« raziskovalci bodo pogrešali številne dragocene informacije, v kolikor knjige ne bodo prebrali, saj pogloblja razumevanje kolesarstva kot pomembnega dela naše kulturne dediščine. Delo, ki sicer ni koncipirano kot znanstvena monografija, je tako kljub temu nujno čtivo vsakega zgodovinarja, ki bo stopal na polje zgodovine kolesarstva in širše.

Filip Čuček

#dekade40 kot prelomnica

Borut Batagelj (ur.), Aleksander Žižek (ur.): *Dekade. Štirideseta: 1940–1949 @Celje*. Avtorji prispevkov Bojana Aristovnik et al. Celje: Zgodovinski arhiv, 2024. 136 strani.

Leta 2015, ko se je Zgodovinski arhiv Celje pripravljaj na praznovanje svoje 60-letnice, se je njegovemu direktorju utrnila ideja, da to obeleži na poseben način. Skupaj s sodelavci je zasnoval projekt #dekade. Njegova poanta je zgodba o arhivu, tako z vidika njegovega poslanstva kot tudi z vidika pestrosti gradiva, ki ga hrani, in ki predstavlja primarni vir raziskovanja. V tem duhu so zasnovali večletno serijo razstav in spremljajočih katalogov, s katerimi potujejo po dekadah 20. stoletja retrogradno, pri čemer osvetljujejo različne aspekte življenja in z njimi povezanega arhivskega gradiva (uprava,

